2001-3-RE

CAUSA 2001-3-RE

Número de registre: 46-2001. Recurs d'empara

SENTÈNCIA DEL DIA 18 DE MAIG DEL 2001

BOPA núm. 49, de 23 de maig del 2001

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional el dia 6 de febrer del 2001 per la representació processal del Comú de Canillo, mitjançant el qual interposa recurs d'empara contra la sentència i l'aute de data 30 de novembre del 2000 i 17 de gener del 2001, respectivament, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per haver-se pogut produir una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció reconegut a l'article 10 de la Constitució i atès que sol·licita al Tribunal Constitucional que dicti sentència atorgant l'empara sol·licitada, declarant lesionats el dret a la jurisdicció i a un procés degut, "Es reposi a l'Hble. Comú de Canillo en la plenitud dels seus drets, anul·lant la sentència de data 30 de novembre del 2000 recorreguda i declarant la plena vigència i força d'obligar de les declaracions d'indivisió i d'indivisibilitat del terreny de Concòrdia i de les restants disposicions contingudes en el Decret dels Delegats Permanents dels Coprínceps de 10 juliol de 1958 (...) i que es declari la nul·litat de les afirmacions contingudes en els Considerants VIII, X, XII, XIII i XIV de la sentència de 30 de novembre del 2000 en tot el que facin referència a l'afirmació de la propietat excloent d'ambdues parts litigants sobre parts del terreny de Concòrdia";

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 88, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal de data 27 de febrer del 2001;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional de data 14 de març del 2001, que va admetre a tràmit el recurs d'empara interposat per la representació processal del Comú de Canillo;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el dia 27 de març del 2001, per la representació processal del Comú d'Encamp;

Vistes les conclusions formulades, dintre de termini, per les representacions processals de les parts i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Miguel Ángel Aparicio Pérez;

Antecedents

Primer

Amb data 13 de juliol de 1994, la representació processal del Comú d'Encamp va formular una demanda contra el Comú de Canillo exercint l'actio communi dividundo amb la finalitat d'obtenir la partició dels terrenys anomenats de Concòrdia, la titularitat i l'administració comuna dels quals exercien per indivís els comuns esmentats des de l'any 1672.

Segon

Amb data 5 d'abril del 2000, la Secció Civil del Tribunal de Batlles va dictar una sentència mitjançant la qual estimava la demanda del Comú d'Encamp i donava lloc a l'actio communi dividundo exercitada.

Tercer

Amb data 25 d'abril del 2000, el Comú de Canillo va formular recurs d'apel·lació contra aquesta sentència.

Quart

Amb data 30 de novembre del 2000, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar una sentència mitjançant la qual declarava la improcedència de l'actio communi dividundo ja que es constatava "la inexistència patent de copropietat indivisa dels dos Comuns sobre aquest territori de Concòrdia" i decidia entre altres estimar el recurs d'apel·lació, revocar la sentència del Tribunal de Batlles, desestimar la demanda i absoldre d'aquesta demanda el Comú demandat.

Cinquè

Amb data 15 de desembre del 2000, la representació processal del Comú de Canillo va formular un incident de nul·litat d'actuacions davant la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia per considerar que s'havia vulnerat el dret contingut a l'article 10 de la Constitució "en no respectar els principis de congruència, de contradicció i de defensa" i "en negar tot tipus d'eficàcia actual al Decret dels Delegats Permanents dels Coprínceps de 10 de juliol de 1958, que està en vigor, forma part de l'ordenament jurídic andorrà, i que els Tribunals tenen l'obligació d'aplicar en l'exercici de la seva activitat jurisdiccional en compliment del que disposa l'article 86.2 de la Constitució".

Sisè

Amb data 17 de gener del 2001, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va desestimar l'incident de nul·litat d'actuacions.

Amb data 6 de febrer del 2001, la representació processal del Comú de Canillo va interposar escrit de recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional en què manifestava que "Resulta evident per consegüent no sols que la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia havia de fonamentar la seva decisió en el Decret dels Delegats Permanents de 10 de juliol de 1958 sinó, el que és més important als efectes del present recurs, que no podia efectuar declaracions contràries i menyspreadores de dit Decret, tant si es conceptua com un acte legislatiu o bé com d'una resolució jurisdiccional.

a) Si es considera un acte legislatiu, el Tribunal Superior de Justícia, en quant òrgan jurisdiccional subjecte a l'imperi de la Llei l'havia necessàriament d'acatar, sense poder efectuar declaracions manifestament contràries al disposat pel poder legislatiu. Les lleis únicament poden ser derogades per lleis posteriors i mai per sentències dels Tribunals.

b) Si, tal com considera el Comú d'Encamp, dit Decret té naturalesa jurisdiccional, i a més havia estat acatat i reconegut per ambdues parts, estava revestit de l'autoritat de la cosa jutjada i el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra no el podia desconèixer ni efectuar declaracions contràries al mateix".

El Comú de Canillo també considerava en el seu escrit que "En el procés civil regeix el principi dispositiu, en mèrits del qual les parts, que podien extraprocessalment regular per sí mateixes les seves relacions jurídiques, són lliures d'articular-les judicialment en la forma que estimin més oportuna, venint vinculat el Tribunal Civil a les peticions formulades per les parts, incorrent en manifesta extralimitació quan el Tribunal s'aparta de les mateixes" i que "La sentència de 30 de novembre del 2000 és totalment incongruent, en apartar-se dels termes en què el litigi es va plantejar, negant els fets admesos per les parts, modificant les qüestions jurídiques suscitades i fent de pitjor condició a la part al·legant". Per acabar al·legava que la sentència esmentada "al canviar totalment els termes del litigi, transformant una acció de divisió de cosa comú en una acció declarativa de propietat que ningú no havia sol·licitat, no sols va infringir el principi de contradicció, essencial a tot procés independentment que es regeixi pel principi dispositiu o pel principi inquisitiu, sinó que a més va impedir la defensa de la Parròquia de Canillo respecte a dit terreny de tolerància conjunta que la sentència, en la seva argumentació, atribueix indegudament a la Parròquia d'Encamp".

Setè

Amb data 27 de febrer del 2001, el Ministeri Fiscal va presentar el seu informe en què declarava que "Analitzant la sentència objecte del present recurs d'empara, observem que la referida resolució en el seu decidendo no efectua una declaració de propietat, sinó que pel contrari, estimant el recurs d'apel·lació interposat per l'avui sol·licitant d'empara, revoca la sentència dictada per l'Hble. Tribunal de Batlles desestimant la demanda de divisió de cosa comuna que havia estat efectuada pel Comú d'Encamp. La sentència fonamenta la seva decisió en el fet que del conjunt de tot l'actuat i en especial de l'examen de les proves aportades, en resultava que el denominat terreny de Concòrdia no era un indivís i en conseqüència, no podia donar-se lloc a l'acció de divisió exercitada per la part actora". Així mateix, considerava que la sentència no incorporava fets nous als aportats per les parts "sinó que el que fa és atribuir-els-hi un valor diferent al de les seves pretensions, havent tingut ambdues parts al llarg de tota la tramitació de la causa possibilitats d'al·legar i contradir com es desprèn dels nombrosos i extensos escrits d'al·legacions i conclusions evacuats".

Per consegüent, el Ministeri Fiscal va sol·licitar a aquest Tribunal la inadmissió a tràmit del recurs d'empara interposat per la representació processal del Comú de Canillo per manca manifesta de contingut constitucional.

Vuitè

Mitjançant aute de data 14 de març del 2001, el Tribunal Constitucional va acordar admetre a tràmit el recurs d'empara 2001-3-RE i mitjançant providència de la mateixa data, es va trametre la causa a les parts perquè formulessin les al·legacions corresponents.

Novè

Amb data 27 de març del 2001, la representació processal del Comú d'Encamp va presentar davant el Tribunal Constitucional un escrit d'al·legacions mitjançant el qual s'adheria a les manifestacions formulades pel Ministeri Fiscal en el seu informe i afegia que "la reiteració, en aquest procediment constitucional, d'argumentacions quant al fons que han estat ja rebutjades en la instància jurisdiccional competent no és processalment escaient (...). L'únic greuge que al capdavall formula el Comú de Canillo és que la Sentència s'ha adoptat sense tenir en compte les especials lectures que la seva representació processal porta a terme en interpretar pro domo sua el Decret dels Delegats Permanents de 10 de juliol de 1958".

Aquesta part també considera que la sentència esmentada no s'aparta dels punts litigiosos sotmesos per les parts a la decisió del Tribunal Superior de Justícia, "De fet, la Sentència de 30 de novembre de 2000 es limita a analitzar els fets admesos, les al·legacions i la documentació -nombrosa- aportada als autes per les parts i arriba a la conclusió que no existeix ara, en el moment de plantejar-se la present litis, comunitat. Aital conclusió no és cap incongruència. És la lògica conseqüència d'una anàlisi jurídica del conjunt de la causa que permet als jutjadors arribar a la conclusió que, a partir del moment que es procedí a tres visures successives de creus de terme -1771, 1807 i 1871- donant per bones ambdues parròquies una línia divisòria dels seus respectius termes, cal estimar que no hi havia ja comunitat en el Terreny de Concòrdia". I que tampoc hi ha infracció als principis de contradicció i de defensa ja que "El comú de Canillo ha vist, en la causa civil de constant, referència com li era respectat perfectament el seu dret a promoure les pretensions que ha deduït en oposició al que postulava el Comú d'Encamp. Ha pogut accedir a tots els òrgans jurisdiccionals. Ningú no li ha menystingut cap dret constitucional".

Així doncs, la representació processal del Comú d'Encamp demana al Tribunal Constitucional que desestimi el recurs d'empara esmentat per manca manifesta de contingut constitucional de les pretensions plantejades pel Comú de Canillo.

Desè

Amb dates 10 d'abril del 2001, el Ministeri Fiscal, 24 d'abril del 2001, la representació processal del Comú de Canillo i 25 d'abril del 2001, la representació processal del Comú d'Encamp, van formular escrits de conclusions en què reiteren substancialment tot allò que fou al·legat i argumentat en els escrits precedents presentats davant del Tribunal Constitucional.

Fonaments jurídics

Primer. Sobre les pretensions contingudes en la demanda d'empara constitucional

Els termes finals del petitum contingut en la demanda d'empara són els següents:

1.Que s'atorgui al Comú de Canillo l'empara sol·licitada.

2.Que es declarin lesionats els drets a la jurisdicció i al procés degut per la sentència de data 30 de novembre del 2000 i per l'aute de data 17 de gener del 2001 dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

3.Que s'anul·li la sentència esmentada i es declari la vigència plena i la força d'obligar de les declaracions d'indivisió i de les disposicions contingudes en el Decret dels delegats permanents dels coprínceps, de data 10 de juliol de 1958.

4.Subsidiàriament, que es declari la nul·litat de les afirmacions contingudes en els considerants VIII, X, XI, XII, XIII i XIV de la sentència de data 30 de novembre del 2000 i que es declari que aquesta sentència no modifica gens els drets preexistents dels dos comuns sobre els terrenys de Concòrdia.

En una primera aproximació a aquest petitum, hem d'entendre que el contingut del primer apartat es troba determinat pels apartats que s'esmentaran a continuació; que el contingut de l'apartat segon (que es declari la lesió al dret a la jurisdicció i al procés degut per la sentència i l'aute esmentats de

la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia) ha de tenir com a conseqüència el que s'ha exposat en l'apartat tercer; en canvi, l'apartat quart és una petició subsidiària i, per tant, no principal, que només hauria de ser tinguda en compte si no s'adopta la resolució continguda en l'apartat tercer, i que comentarem tot seguit.

En un esforç d'interpretació conjunta de les pretensions, hem de dir que el recurrent les concreta en la pretensió que se li atorgui l'empara per la lesió dels seus drets fonamentals a la jurisdicció i al procés degut, produïda per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia mitjançant la sentència i l'aute esmentats i, per consegüent, que s'anul·li la primera de les decisions jurisdiccionals que conté la resolució contra la qual s'interposa aquest recurs.

D'acord amb el que acabem d'assenyalar, el demandant formalitza també dues peticions més: en la primera, continguda en l'apartat tercer, se sol·licita que el Tribunal Constitucional també declari la vigència plena del Decret dels delegats permanents dels coprínceps, de data 10 de juliol de 1958; i la segona, amb el caràcter subsidiari esmentat, que s'anul·lin uns considerants determinats de la sentència objecte de recurs. Es tracta de dues peticions que tot i ser coherents amb la seva línia de raonament per justificar la lesió constitucional invocada, són, tanmateix, totalment alienes al que és un procés d'empara constitucional: el fet que se sol·liciti la declaració de vigència d'una disposició o resolució a la qual la part concedeix una naturalesa jurídica determinada (en aquest cas, la de ser una norma jurídica), ha de ser declarat processalment impertinent ja que el que s'ha de dilucidar és si existeix la vulneració d'un dret fonamental per una decisió judicial i no la naturalesa jurídica d'aquesta disposició o d'una altra, fins i tot quan la determinació d'aquesta naturalesa formi part de la ratio decidendi de la sentència mateixa. Si afegim que aquesta pretensió va acompanyada de la pretensió de declaració de nul·litat de la sentència en qüestió (amb la qual cosa s'està demanant que a més d'anul·lar la sentència es declari la vigència del Decret), queda destacada més clarament la inoportunitat del que es demana: la sentència és nul·la o no ho és, independentment que el Decret esmentat tingui una naturalesa jurídica o una altra. D'altra banda, la sol·licitud d'anul·lació d'uns considerants, presentada al marge de la nul·litat de la decisió judicial continguda en la sentència, és aliena a la lesió del dret a la jurisdicció pels considerants esmentats ja que aquests, per si mateixos, manquen de contingut decisori que pugui ser impugnat: o queden subsumits en la decisió de la part dispositiva de la sentència o bé, si no és el cas, són jurídicament irrellevants als efectes del present recurs d'empara.

En el fons, com tindrem ocasions d'exposar més àmpliament, les dues peticions esmentades són manifestacions d'un error en la concepció del procés d'empara, que el Tribunal Constitucional ha subratllat moltes vegades i que es continua produint: el d'entendre'l com un procés d'apel·lació o de cassació destinat, entre altres funcions, a modificar la doctrina i les valoracions realitzades pels tribunals ordinaris en la seva funció constitucional d'interpretació de l'ordenament. Convé tornar-ho a repetir: al Tribunal Constitucional li està vedat entrar a valorar les interpretacions de l'ordenament jurídic que efectuïn els tribunals ordinaris, fins i tot en els casos extrems en què aquestes interpretacions siguin errònies. Per corregir-les existeix el sistema ordinari de recursos i, fora d'aquest sistema i sobre aquest objecte, no correspon al Tribunal Constitucional efectuar cap pronunciament.

Per aquest motiu, hem de considerar depurada la pretensió del procés d'empara actual en el sentit que s'invoca la lesió dels drets fonamentals a la jurisdicció i al procés degut i se sol·licita la declaració de la nul·litat in totum de la sentència de data 30 de novembre del 2000, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, com a decisió causant de la vulneració constitucional esmentada; i per consegüent, hem de rebutjar la resta de pretensions adduïdes.

Segon. Sobre l'adequació de la pretensió de declaració de nul·litat de la sentència de data 30 de novembre del 2000, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, a les exigències del procés constitucional d'empara

Una vegada determinada d'aquesta forma la pretensió, apareixen, no obstant això, dificultats processals noves la consideració de les quals podria aconsellar la desestimació de la demanda esmentada, sense necessitat d'entrar en el fons de l'assumpte. Sens dubte, la demanda d'empara s'ha efectuat en temps i forma, després d'haver interposat l'incident de nul·litat d'actuacions davant la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia i després de la desestimació d'aquest incident mitjançant l'aute de data 17 de gener del 2001 de la Sala Civil esmentada. En aquest sentit i en aparença, s'han complert els tràmits previs al present recurs.

No obstant això, si es compara la pretensió formulada en el recurs d'empara constitucional amb la que es va efectuar en el seu dia en l'escrit d'interposició d'incident de nul·litat d'actuacions, es pot observar clarament que ambdós petita no coincideixen en els continguts respectius.

Efectivament, en l'escrit de l'incident de nul·litat d'actuacions es van efectuar tres peticions: primerament que es declarés "la nul·litat de les afirmacions contingudes en els Considerants VIII, X, XI, XII, XIII i XIV de la sentència de 30 de novembre del 2000 en tot el que facin referència a l'afirmació de la propietat excloent d'ambdues parts litigants sobre parts del terreny de Concòrdia, així com quantes altres afirmacions incidentals s'efectuïn en els restants considerants en torn a dita propietat, no deduïda per cap de les parts i no discutida en el procés"; segonament que es declarés "que essent la prèvia concreció de l'extensió i abast de la propietat un pressupòsit essencial per a l'exercici de l'actio communi dividundo, en no haver estat interessada amb caràcter prejudicial la declaració de dita propietat per cap de les parts, no procedeix l'exercici de la citada acció, procedint en sa virtut a la confirmació de la part dispositiva de la sentència de 30 de novembre del 2000, encara que per diferents fonaments"; i finalment que es declarés "la nul·litat de les afirmacions contingudes en el Considerant XIII, referents a ésser proclamacions jurídicament irrellevants les disposicions "sobre la indivisió del terreny", el seu "condomini entre ambdues Parròquies", l'atribució de la propietat "a mitges" i la "prohibició de cessar en la indivisió a no ser que una de les esmentades Parròquies arribés a establir per títols indiscutibles son dret exclusiu de propietat" que figuren en el Decret dels Delegats Permanents de 10 de juliol de 1958, substituint-les per altres que declarin l'existència, plena vigència i força d'obligar –sense perjudici de les adaptacions formals que corresponguin al nou marc constitucional- de les disposicions contingudes en l'esmentat Decret, que fou promulgat per l'autoritat que en aquell moment estava legitimada per fer-ho, els Delegats Permanents, que gaudien de poder legislatiu i judicial i sense objecció per ambdós Comuns i per

l'altra institució concernida (el Consell General) durant els darrers quaranta anys". Sense perjudici dels raonaments més amplis que conté l'aute esmentat, aquestes tres peticions van ser directament rebutjades per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia per entendre que, tal com succeïa, s'efectuaven dins del marc de l'article 18 bis 3 de la Llei de modificació de la Llei transitòria de procediments judicials, i que aquest precepte només autoritzava a demanar l'anul·lació de la sentència ferma i no la dels seus considerants.

Per tant, ens trobem que en l'incident de nul·litat d'actuacions no es va demanar la nul·litat de la sentència sinó únicament la d'alguns dels continguts dels seus considerants i la reforma d'alguns altres, mentre que en l'actual demanda en empara constitucional se sol·licita la nul·litat de tota la sentència. I una vegada que hem procedit a la depuració de la pretensió a la qual ens hem d'atenir en els termes exclusius de la sol·licitud de la declaració de la nul·litat de tota la sentència, la conseqüència és òbvia: si en el recurs d'empara s'introdueix un petitum diferent del de l'incident de nul·litat d'actuacions, aquest no ha funcionat com a mitjà previ necessari per tal que la jurisdicció ordinària pugui anul·lar la seva mateixa actuació; i, en aquest cas, l'incident esmentat, com que no ha pogut complir amb la finalitat i l'interès jurídic pel qual va ser creat i que li dóna la raó de ser, ha de ser considerat com a no realitzat. Així doncs, com ja advertíem, sense entrar en el fons de l'assumpte, aquest recurs d'empara podria desestimar-se donada l'absència material d'un requisit processal indispensable com és l'esgotament previ d'un incident de nul·litat d'actuacions, mitjançant el qual s'han plantejat totes les qüestions que posteriorment constituiran l'objecte del recurs d'empara. Tal com estableix la Llei qualificada del Tribunal Constitucional en l'article 88.2: "no s'admet cap recurs d'empara que **modifiqui el contingut de la pretensió** de protecció del dret o drets plantejada en el procediment urgent i preferent anterior", disposició que ha de ser aplicada en aquest supòsit per quant, als efectes processals de la interposició del recurs d'empara i de la seva posterior tramitació, l'incident de nul·litat assoleix el mateix paper que el procediment urgent i preferent.

Tercer. Sobre la procedència d'un pronunciament en el fons

No obstant això, dues raons ens aconsellen pronunciar-nos sobre el fons de l'assumpte. En primer lloc, perquè algunes de les qüestions que es plantegen ofereixen una transcendència constitucional indubtable. I, en segon lloc, encara que no menys important, perquè el nostre pronunciament pot aportar més concreció al rol que correspon al recurs d'empara constitucional en el concert de les garanties jurisdiccionals establertes en el nostre sistema jurídic.

Així, els àmbits en els quals ha de desenvolupar-se la nostra anàlisi estan fixats per la demanda d'empara constitucional tant pel que fa al seu petitum final, que ja hem analitzat, com pel que fa a la formalització de la seva pretensió i de la seva causa petendi.

Doncs bé, aquests dos darrers elements (pretensió i causa petendi) es troben ben delimitats en

l'escrit de demanda esmentat, concretament quan de manera textual indica: "Mitjançant el present recurs d'empara es pretén que es declari la nul·litat de la Sentència dictada en data 30 de novembre del 2000 per la Sala Civil del Tribunal Superior d'Andorra, en quant: (**a**) prescindeix del caràcter vinculant del Decret dels Delegats Permanents de 10 de juliol de 1958 i **(b)** efectua afirmacions contràries a les sostingudes per ambdues parts en el procés" (pàg. 13). La demanda afirma tot seguit que aquests dos punts suposen infraccions a l'article 10 de la Constitució perquè, com també s'afirma de manera textual: "1ª**.- En negar valor al Decret dels Delegats Permanents de 10 de juliol de 1958**, que va resoldre en el seu moment el conflicte sorgit entre els Comuns de Canillo i d'Encamp en torn al terreny de la Concòrdia, no essent admissible que dit Decret sigui despreciat en contra de la seva pròpia naturalesa i força d'obligar i del mantingut per ambdues parts en el procés, extralimitant-se per tant en les seves funcions amb infracció del dret a la jurisdicció; 2ª**.- En dictar sentència en base a fets i causa de demanar contraris als mantinguts per les parts** en el procés, en base a una **qüestió nova introduïda per primera vegada pel propi Tribunal Superior de Justícia** sense haver estat prèviament debatuda per les parts, lesionant així els principis fonamentals del procés degut".

Quant al primer punt, hi ha diverses afirmacions que cal verificar: si la sentència impugnada ha negat "valor" al Decret esmentat; si aquest ha estat menyspreat en contra de la seva naturalesa pròpia i la seva força d'obligar; si ho ha estat en contra del que va ser mantingut per les dues parts en el procés; si, en cas de contestació afirmativa, aquest fet posseeix rellevància als efectes del present recurs d'empara, i sobretot, si s'ha produït una extralimitació en les funcions jurisdiccionals i si aquesta extralimitació, en el cas d'haver-se produït, implica una infracció al dret a la jurisdicció. I, quant al segon punt, haurem de qüestionar les afirmacions que s'hi contenen amb el mateix seccionament conceptual i seqüencial realitzat en el primer punt: si s'han utilitzat fets nous i distints d'aquells que les parts van mantenir com a base de la sentència, si la causa petendi processal ha estat modificada com a base també de la decisió, si aquests elements suposen que el Tribunal Superior de Justícia va introduir una qüestió nova que no havia estat debatuda per les parts i, en cas afirmatiu, si tot això ha produït alguna lesió del dret al procés degut.

Els fonaments jurídics que exposarem tot seguit es dedicaran a aquesta verificació i a les conclusions corresponents que se'n puguin extreure.

Quart. Sobre el "valor" del Decret dels delegats permanents dels coprínceps de data 10 de juliol de 1958 i l'existència d'extralimitació competencial per part de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, com a pressupòsit de vulneració de l'article 10 de la Constitució

Tal com s'indicava en el primer fonament jurídic, no correspon, en principi, al Tribunal Constitucional, en el decurs d'un procés d'empara, entrar a valorar les interpretacions efectuades pels tribunals ordinaris sobre la naturalesa normativa o no normativa d'una disposició determinada, ni tampoc l'abast i els efectes que aquestes interpretacions els puguin atorgar. Als efectes de pertinència constitucional de la interpretació efectuada per la jurisdicció han d'aplicar-se els criteris propis que determinen l'exercici de la funció jurisdiccional: el principi d'exclusivitat del jutge en la

interpretació i la fixació del dret aplicable, l'existència d'una motivació raonable com a garantia de l'absència d'arbitrarietat i que no existeixi un error patent i immediat; i tot això, sota el supòsit general de la llibertat i de la no vinculació del jutge respecte de les possibles interpretacions que efectuïn les parts.

Sobre aquests principis i sobre la interpretació que la sentència fa del Decret, aquest Tribunal no té res a dir. Afirmar que en aquesta resolució se l'ha privat de valor, que se l'ha privat de naturalesa i força d'obligar, no és cert per la raó estricta que les disposicions, decisions o resolucions, quan formen part del material jurídic al·legable en un procés, tenen precisament el valor que els atorguen no les parts sinó l'òrgan judicial que ha de decidir el litigi; i quan no existeix l'acceptació de la interpretació feta pel jutge, la part posseeix el camí únic del recurs ordinari i no el del recurs en empara constitucional.

Malgrat això, aquest ha estat el plantejament seguit pel demandant en el recurs d'empara: pretendre demostrar al Tribunal Constitucional "l'error" –si no la ignorància- en què, al seu parer, incorre la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia. Per tal de demostrar-lo, s'autoproclama com a intèrpret "autèntic" del sistema de fons, en indicar que són les parts les que "coneixen i respecten el dret andorrà, propi i autòcton" i no el Tribunal Superior que peca, ni més ni menys, d'un "absolut desconeixement de la història d'Andorra i del paper dels Coprínceps i dels seus Delegats en l'etapa preconstitucional del Principat d'Andorra (i) estableix un judici de valor sense la més mínima fonamentació jurídica". Produeix, sens dubte, una certa estranyesa tant la desmesura en el to com la gravetat de les imputacions llançades contra el jutge (tan en desacord, a part d'això, amb la posició de la part en el procés, mancada ja de qualsevol potestat jurisdiccional, amb les regles del respecte degut a les institucions i amb el principi bàsic iura novit curia). I en aquesta línia tampoc ajuda, per tal com no es tracta d'una instància cassacional, acumular arguments de doctrina jurisprudencial (Obiols i Taberner), jurídica (Brutails, Marqués Oste), ni tampoc interpretacions de la legislació vigent (Codi de l'Administració, sense citar en canvi, el paper de la Constitució com a font superior), ni afegir nombrosos arguments segons els quals el Decret en qüestió era i és una norma jurídica vinculant per als tribunals i no, com l'interpreta la sentència, una decisió politicoadministrativa.

Perquè el que succeeix és que la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, únic òrgan que pot interpretar i ha d'interpretar el dret aplicable a la solució del cas, segons el sistema institucional i de fonts establert per la Constitució, ha estimat que és una decisió politicoadministrativa, i per tant, és a la Sala Civil i no al Tribunal Constitucional a qui s'ha d'adreçar l'estimació esmentada. I segons el seu parer, aquest Decret és "La resolució d'un "recurs de queixa" que havia interposat l'Hble. Comú d'Encamp contra una anterior resolució del M.I. Consell General relativa a la construcció d'una carretera d'interès general per a les Valls (...). La creació de l'Organisme administratiu de gestió amb la seva composició i funcionament, i la resolució del "recurs de queixa" autoritzant la construcció de la carretera foren les úniques decisions vinculants i resolutòries d'acatament obligat pels dos Comuns atesa l'autoritat i competència de qui les imposava. Aquesta resolució fou doncs simplement una resolució política-administrativa". Si el Decret s'interpreta d'aquesta manera, no cal afegir-hi res en seu constitucional: s'ha raonat la seva consideració de resolució específica d'un tipus de recurs determinat i se li ha atorgat caràcter politicoadministratiu, encertadament o no, però, per descomptat, sense que l'error, si és que existeix, sigui evident.

Amb això queden contestats els interrogants que es formulaven en el fonament jurídic tercer: s'ha atorgat un valor a aquest Decret; el valor atorgat l'ha donat l'òrgan constitucionalment legitimat a aquest efecte, dins el procés corresponent, mitjançant una interpretació amb motivació suficient i per consegüent, no hi ha hagut extralimitació en les seves funcions ni s'ha incorregut en una lesió o vulneració de l'article 10 de la Constitució per aquest motiu. I tot això, independentment de quines van ser les postures interpretatives mantingudes per les parts sobre el Decret esmentat, perquè no són vinculants per a la interpretació judicial.

Per acabar, convé advertir que el marge interpretatiu dels tribunals ordinaris sobre normes, resolucions o actes preconstitucionals queda marcat no tant pel significat jurídic que van poder tenir en el seu dia i dins d'un sistema determinat com pel que han assolit després de passar pel sedàs depurador i reordenador de la Constitució com a fonament del nou sistema jurídic i institucional i com a norma suprema i font de fonts del dret. En aquest cas, la disposició esmentada ha estat considerada als seus efectes concrets com una resolució politicoadministrativa; però el Tribunal Constitucional no hauria pogut oposar res al judici interpretatiu de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia si aquesta, havent-la considerat, com pretén el demandant, una norma jurídica, hagués estimat que es trobava derogada per la Constitució. I això perquè, tal com s'ha indicat anteriorment, la interpretació i la determinació del dret aplicable és competència exclusiva de la jurisdicció ordinària i, llevat d'una vulneració directa dels mandats constitucionals, el Tribunal Constitucional no pot suplantar la labor de concreció aplicativa de les normes perquè és el monopoli d'aquesta jurisdicció.

Cinquè. Sobre les possibles vulneracions al principi de congruència processal com a causants de la lesió de l'article 10 de la Constitució

La segona qüestió fa referència a l'existència d'una diversitat d'incongruències processals que, segons argumenta el demandant, conté la resolució jurisdiccional impugnada i que, segons el seu parer, haurien generat la lesió del dret fonamental al procés degut. Les al·legacions en aquest sentit estan contingudes en el fonament tercer de l'escrit de demanda intitulat "Infracció del principi del degut-procés en apartar-se la sentència dels punts litigiosos sotmesos per les parts a la decisió del Tribunal Superior". Després de dedicar dues pàgines, amb fins expositius, a explicar al Tribunal Constitucional els tipus d'incongruència sistematitzats per un conegut processalista català, la demanda centra les seves al·legacions en els punts següents: 1. Incongruència per apartar-se la sentència dels termes en què les parts van plantejar el litigi, per tal com es neguen els fets admesos per les parts, es modifiquen les qüestions jurídiques suscitades i es produeix una reformatio in peius de la part apel·lant; i 2. Infracció dels principis de contradicció i defensa, ja que es fan afirmacions sobre qüestions no suscitades en el procés respecte de les quals no ha existit debat ni s'han pogut utilitzar mitjans de defensa.

D'aquests dos punts, el primer qualifica la sentència, més que d'acte jurisdiccional, de "dictamen

jurídic en què el Tribunal Superior de Justícia no sols prescindeix de la resolució dictada pels Delegats Permanents dels Coprínceps de 10 de juliol de 1958 dins del marc de les seves atribucions, sinó que es dedica exclusivament a criticar les posicions, tant fàctiques com jurídiques, de les parts". Tot seguit s'especifiquen les coincidències entre ambdues parts tant sobre el Decret com sobre l'existència de la copropietat. D'aquestes coincidències s'extreu la conclusió que el Tribunal Superior de Justícia, en fixar una naturalesa distinta de la invocada per les parts en relació amb el Decret i en negar l'existència de la copropietat, infringia el dret al procés degut. Infracció en la qual, segons el seu parer, s'hi incorria encara més en suposar la distribució de la propietat resultant de la sentència, un repartiment distint d'aquell marcat per la sentència en primera instància i acceptat per la part aleshores demandant. En el segon punt s'invoca la lesió dels principis de contradicció i defensa perquè, també segons el seu parer, la sentència objecte de recurs havia convertit una acció de divisió de cosa comuna en una acció declarativa de propietat, sense que ningú no ho hagués sol·licitat.

Del que ja hem indicat, sobre l'acord o el desacord de les parts pel que fa al Decret dels delegats permanents dels coprínceps i la decisió adoptada per la sentència objecte de recurs ja ens hi hem pronunciat, i ha de considerar-se com una qüestió resolta. No obstant això, queda l'al·legació central sobre la incongruència que s'imputa al Tribunal Superior de Justícia i la vulneració dels principis de contradicció i defensa. D'acord amb aquesta imputació, la incongruència es produeix tant en relació amb la causa petendi com en relació amb la pretensió, perquè, en el procés ordinari el demandant sol·licitava la divisió d'una copropietat i el defenent i avui recurrent en empara s'hi oposava: els seus arguments i fets al·legats (causa petendi) van girar al voltant de la pretensió de divisió. Un cop formalitzat per les parts l'objecte del procés, la Batllia va dictar, en primera instància, una sentència d'acord amb aquest objecte. En canvi -i és aquí on s'al·leguen les diverses incongruències esmentades i la indefensió corresponent-, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va ignorar aquest objecte (fets, fonaments jurídics i pretensions de les parts) i va pronunciar al seu marge la sentència, mitjançant la qual va anul·lar la sentència anterior per considerar que el litigi era impossible perquè no existia cap copropietat que pogués ser dividida, ja que aquesta divisió ja s'havia produït amb anterioritat. El recurrent al·lega, per tant, que s'han alterat tant la pretensió com la causa petendi i, a més, s'ha produït una reformatio in peius en contra seu, per tal com de la sentència del Tribunal esmentat s'ha deduït una atribució de la propietat que pugui correspondre-li menor que la que va ser assignada per la sentència de la Batllia.

Abans de procedir a l'anàlisi sobre la incongruència al·legada en el dret que es considera vulnerat, cal indicar que aquesta, com altres figures que puguin invocar-se com a causants de la lesió del dret fonamental (per exemple, la de l'acceptació o del rebuig del material probatori ofert per les parts) són rellevants o no ho són en cada cas si, al seu torn, situen la part en posició processal d'indefensió. El postulat segons el qual les sentències no han de donar ni més ni una cosa diferent del que han demanat les parts en aquells processos en els quals actuï plenament el principi de rogació (com és aquest cas), fa referència, en la seva traducció constitucional, al principi d'igualtat de les parts en el procés i a les seves facultats de demostrar i provar amb totes les garanties, i també a l'obligació del jutge de sotmetre les seves decisions a l'ordenament. La incongruència, per se, no pressuposa necessàriament la lesió del dret a un procés degut si de la seva anàlisi no se'n deriva una lesió directa del dret a la defensa material que correspon a les parts, perquè no tota infracció processal és una infracció del dret fonamental al procés degut. En definitiva, la prohibició de la incongruència, tant si és omissiva, com si és ultra o extra petita, amb reformatio in peius o sense,

per tal d'adquirir una consistència iusfonamental, ha de contenir una privació o una disminució de l'exercici real i efectiu dels drets d'al·legació i defensa en el procés.

A més del que acabem d'indicar, i entrant en l'anàlisi del cas, la incongruència es produeix i només es pot produir quan existeix una discordança manifesta entre allò que sol·liciten les parts i allò que es concedeix en el dispositiu de la decisió. Discordança que no existeix en el supòsit actual pel fet que la sentència impugnada en aquest recurs d'empara va concedir a la part apel·lant i avui recurrent en empara la seva petició íntegra sobre l'anul·lació de la sentència de primera instància i es va pronunciar expressament sobre l'excepció d'incompetència de jurisdicció. No hi ha hagut tampoc una infracció del principi de contradicció ni del principi de defensa com a conseqüència del fet que el Tribunal hagués canviat –ja que no l'ha modificat- la naturalesa de l'acció. D'altra banda, la pretensió d'aquesta part en el recurs d'apel·lació havia quedat formulada en els termes següents: "DEMANO: (a) Amb caràcter principal, **revocar la Sentència recorreguda**, valorant amb caràcter previ **l'estimació de l'excepció d'incompetència de jurisdicció** plantejada pel Comú de Canillo i en tot cas, **en quant al fons, desestimant íntegrament les peticions contingudes en la demanda** formulada pel Comú d'Encamp en data 13 de juliol de 1994. (b) **Subsidiàriament**" (les negretes són de l'escrit del recurs d'apel·lació). Doncs bé, la sentència contesta tots i cada un dels punts plantejats en aquesta pretensió amb el contingut literal següent: "DECIDEIX, **Desestimar** l'excepció d'incompetència de jurisdicció proposada per l'Hble. Comú defenent **confirmant** en aquest extrem la Sentència de l'Hble. Tribunal de Batlles motiu del present recurs d'apel·lació, **estimar** tal recurs d'apel·lació; **revocar** la Sentència esmentada; **desestimar** la demanda; **absoldre** de tal demanda a l'Hble. Comú demandat; i **no fer** pronunciament especial sobre les costes de cap de les dues instàncies".

Així doncs, de la comparació entre el dispositiu de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia i el petitum del recurs d'apel·lació no es pot, deduir cap incongruència, ni negació del principi de contradicció ni, per consegüent, indefensió. Novament, i per aquesta segona causa, l'empara també hauria de desestimar-se del tot.

Sisè. Sobre el contingut material de la sentència impugnada

Tanmateix, si procedíssim així, ens estaríem movent en els nivells purament formals del problema i amagaríem les raons materials per les quals s'al·leguen les incongruències i indefensions esmentades. La qüestió de fons, com és fàcil de veure, no resideix ni en la incongruència, ni en la indefensió en què pot haver-se vist implicada la part recurrent que, igual que la part demandant en el procés a quo, ha disposat de totes les garanties processals establertes i encara imaginables. La qüestió resideix en el fet que la sentència objecte de recurs, sense sortir gens ni mica de les vies processals i de la determinació de l'objecte processal establerta en la primera instància, ha efectuat un tomb imprevist pel recurrent, el qual: ha vist satisfeta formalment la seva pretensió, però alhora s'ha vist privat del seu contingut material. I s'ha vist privat d'aquest contingut perquè, interessant-li com li interessava que la copropietat suposada no fos dividida, s'ha trobat amb una decisió judicial d'última instància que en els seus considerants, com a ratio decidendi, ha justificat l'existència

prèvia d'una divisió de la propietat dels terrenys disputats i, per consegüent, la inexistència de la cosa mateixa objecte del litigi que residia en el manteniment suposat de la copropietat.

Així doncs, el resultat ha estat tan senzill com poc anunciat: el Tribunal Superior de Justícia, dins del procediment ordinari ha analitzat el dret que, segons el seu parer, li corresponia aplicar i, en verificar-lo juntament amb els fets que consten en el procés i les al·legacions de les parts, ha considerat que el fet bàsic al voltant del qual girava tot el procés ja no existia: la copropietat dels terrenys de Concòrdia. D'aquesta manera s'ha reconegut processalment la inexistència de la cosa objecte del litigi: en el cas que estem estudiant, la inexistència de l'objecte va ser ocultada per una aparença de copropietat que va donar lloc al procés i que, en comprovar-la el Tribunal Superior de Justícia, es converteix en causa o ratio decidendi sobre el fons. El judici de comprovació d'inexistència de la cosa (que és, al mateix temps, un judici fàctic obtingut com a conseqüència d'una interpretació jurídica) constitueix, al seu torn i d'aquesta manera, la ratio decidendi d'un dispositiu formalment favorable però materialment contrari a la pretensió d'una part i formalment contrari però materialment favorable a la pretensió de l'altra. Però, a més, al marge del seu contingut formal, constitueix també la resolució de la causa petendi i de la pretensió original no del recurrent actual sinó del demandant en el procés a quo: s'ha resolt materialment la pretensió de la divisió de la propietat, ja que, encara que la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia no l'hagi decidit de manera constitutiva, en declarar la seva existència prèvia (en haver-se produït ja la divisió), aquesta declaració forma part de la cosa jutjada que comporta aquesta sentència.

Així doncs, la qüestió rau a determinar si, en actuar d'aquesta forma, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia ha actuat lesionant o no el contingut del dret al procés degut tenint en compte que, com s'ha indicat, la seva decisió no és incongruent, des del punt de vista formal, amb les peticions del recurrent actual; i una vegada comprovat, també, que la ratio decidendi sobre el fons prové del judici sobre la inexistència de la cosa la divisió de la qual es pretenia. Amb tot, hem d'analitzar dues variants: la de la incongruència material i la de la competència del Tribunal per tal de decidir com i on ha decidit.

En la primera variant podem apreciar que apareix un salt lògic entre el dispositiu i el contingut (considerants o rationes decidendi) de la sentència. El salt lògic es produeix pel fet que, com que aquests fets neguen una validesa a la causa petendi en la qual es fonamenta la pretensió, el dispositiu, en canvi, la hi concedeix. De tal manera que, en recollir-la, el dispositiu no és incongruent amb la pretensió, però sí que ho és amb els pressupòsits processals en què es fonamenta el dispositiu esmentat: no existeix cap lògica formal en el fet de donar la raó a la part després d'indicar que no la té i que se li dóna per causes diferents de les que ella ha al·legat (i també per causes diferents a les al·legades per la part contrària). Probablement, la lògica processal hauria hagut d'exigir en aquest cas una resolució específica que posés fi al procés mitjançant un dispositiu exprés que declarés la inexistència de l'objecte o de la cosa litigiosa. No ha estat així i el Tribunal Superior de Justícia ha preferit seguir les vies legals ordinàries i determinar la seva resolució mitjançant el joc formal de les pretensions adduïdes.

Amb aquesta manera de procedir, el Tribunal Superior de Justícia incorre, en el present cas, en un vici d'incongruència interna però que no té efectes processals externs perquè aquest vici només podria ser esmenat mitjançant els recursos ordinaris, en el cas que existís. En canvi, no incorre en un tipus d'incongruència que provoqui la indefensió de les parts perquè el problema de fons no té res a veure amb la correspondència entre el dispositiu i les pretensions (correspondència que, com hem indicat, existia totalment) sinó que el punt central rau en saber si les conseqüències que es deriven de qualsevol sentència (considerants i dispositiu inclòs) responen a una decisió de fons (l'acabament del procés per desaparició de la cosa litigiosa) que hagi estat adoptada amb validesa plena.

I pel que fa a aquest aspecte (amb el qual entrem en la segona de les variants apuntades), hem d'assenyalar que aquesta decisió de fons ha estat vàlidament adoptada perquè, per tal d'arribar-hi, el Tribunal Superior de Justícia ha seguit tots i cada un dels passos que calia seguir: ha tingut en compte totes les argumentacions d'ambdues parts, ha analitzat de manera detallada tots els elements fàctics i de dret que hi ha hagut en el procés sense introduir cap fet nou –encara que com és lògic i necessari, hi hagi projectat la valoració jurídica pròpia- i per acabar, ha motivat àmpliament i profundament tant la seva decisió material com la seva decisió formal. En cap moment d'aquest iter de raonament, valoració i motivació, s'ha oblidat de la causa petendi i de les pretensions de les parts i ha arribat a la conclusió en qüestió en l'exercici estricte de la seva competència jurisdiccional: dir el dret aplicable al cas.

Setè. Conclusions

Per tot el que acabem d'assenyalar, aquest recurs d'empara ha de ser desestimat tant perquè no s'ha esgotat adequadament la via jurisdiccional prèvia com perquè no s'ha produït una lesió del dret fonamental al procés degut en cap dels seus aspectes, inclòs el de la incongruència amb rellevància constitucional, el de la inexistència de contradicció i el d'haver-se pogut produir indefensió. L'única tatxa oposable a la sentència objecte de recurs sobre la seva discordança entre el contingut dels seus considerants i el dispositiu, es deu més a la naturalesa especial i insòlita d'un procés durant el qual, per raons estrictes d'interpretació jurídica, el Tribunal Superior de Justícia, en la seva funció aplicativa del dret i interpretativa de la naturalesa jurídica dels fets que hi concorren, ha estimat que la cosa causa del conflicte, formalitzada a través del procés, simplement no existia, que a qualsevol motiu de rellevància constitucional. Aquesta inexistència ha estat molt àmpliament motivada i fonamentada en la sentència, sense que per això hagin deixat de ser tingudes en compte ni les al·legacions de les parts i els fets provats (causa petendi) ni les seves pretensions.

No obstant això, i per acabar, cal recordar algunes de les objeccions formulades pel recurrent quan afirmava (tal com transcrivíem en el nostre fonament jurídic tercer) que s'havia introduït una qüestió nova (el de la inexistència de la copropietat) que no s'havia discutit en el judici. Sobre aquest aspecte i com que és obvi que la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia no ocupa la posició de part en el procés, hem d'indicar que no es tracta de cap fet nou sinó que és una conseqüència obligada de la seva pròpia funció i competència de jutjar. Els conflictes jurisdiccionals i els drets que

exerceixen les parts en l'interior del procés només poden solucionar-se i protegir-se, respectivament, si la causa preprocessal que els origina posseeix existència i si aquesta continua al llarg de les actuacions judicials. Una existència que, en el present cas, no depenia de la voluntat o de la creença o opinió de les parts sinó d'un fet jurídic (la copropietat) valorable i determinable pel Tribunal esmentat.

DECISIÓ:

En atenció a tot el que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Desestimar en tots els seus punts el recurs d'empara interposat per la representació processal del Comú de Canillo.

Segon

D'acord amb l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, imposar al Comú de Canillo el pagament de les costes de la totalitat de les despeses processals davant la jurisdicció constitucional.

Tercer

Publicar aquesta sentència, d'acord amb el que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a les representacions processals de les

parts, al Ministeri Fiscal, al president del Tribunal Superior de Justícia i al president de la Batllia, ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 18 de maig del 2001.

Pere Vilanova Trias

Joan Josep López Burniol

President

Vicepresident

Philippe Ardant

Miguel Ángel Aparicio Pérez

Magistrat

Magistrat